

Den fria konkurrensen

Karl Elving

1923

Då staten och de nuvarande samhällsinstitutionerna upphört att existera kommer den privata äganderätten att utgöra grundvalen för samhällslivet. Mellan de individer, som anse det förenligt med sin fördel ingås fria fördrag eller fria föreningar, som ombesörja varornas produktion och distribution. Mellan dessa sammanslutningar kommer att bedrivas en intensiv konkurrens. Enskilda individer kunna även föra konkurrens med andra individer eller sammanslutningar. Vi taga skoindustrin som exempel. De olika skofabrikerna eller skomakeri-verkstäderna, ägas antingen av enskilda individer eller grupper av individer, det som under förhandenvarande omständigheter är det ändamålsenligaste. Alla fabriker och verkstäder föra nu sinsemellan en livlig konkurrens och de företag som tillverka de bästa varorna till det billigaste priset avgå som segrare ur striden. De, som lämna undermåliga varor eller hålla för höga priser drivas att upphöra och ägna sig åt annan verksamhet. De bästa skodonen och billigaste priserna kommer under dessa förhållanden att tvingas fram. Samma blir förhållandet inom alla andra industrier, såväl som inom handel och jordbruk. De banker, som lämna lån mot den billigaste räntan och på de bästa villkoren, komma att bli mest anlitade. Som monopolen äro avskaffade kan den fria konkurrensen göra sig gällande även i fråga om post, telefoner, kommunikationer o. s. v:

Denna kamp eller tävlan kommer att omfatta samhällets livets mest skilda områden, till fördel för samhällslivet.

Och därigenom att de olika samhällsklasserna äro upphävda och de ekonomiska förutsättningarna relativt likartade kunna alla individer delta i denna konkurrens.

Jag är medveten om att en del anmärkningar kommer att göras emot ovanstående, bland annat att det är småborgerliga åsikter och just det samma som de ekonomiska liberalisterna på sin tid förfäktade.

En jämförelse mellan det liberalistiska samhället och anarkistiska visar dock att det råder en betydlig skillnad i fråga om fri konkurrens inom dessa samhällssystem.

I det liberala samhället kan det aldrig bli en verkligt fri konkurrens, emedan ett fåtal individer förskansa sig bakom lagar och andra institutioner samt därigenom skapa sig en maktställning gentemot de utom lagen, stående rättslösa och egendomslösa.

De individualistiska anarkisterna utgå ifrån att alla individer böra leva under samma fri- och rättigheter och sålunda hava samma möjligheter att upptaga kampen för tillvaron under form av fri konkurrens. Och för att nå detta, vända de sig, i sin agitation, emot staten, lagarna och monopolen.

Först under dessa förhållanden kan det bli tal om fri konkurrens. Den enda fria konkurrens, som finnes i ett liberalt samhälle är konkurrensen mellan arbetarna att bjuda ut sin arbetskraft för lägsta möjliga betalning, den fackföreningarna som enföljd av den fria konkurrensens upphävande på andra områden tagit till sin uppgift att upphäva.

I det liberala samhället äro möjligheterna att skaffa sig egendom för de olika individerna högst olika. Den ena parten har lagen, polisen, militären, med ett ord hela det organiserade våldet, på sin sida samt dessutom, tack vare sin ekonomiska ställning, möjligheten att genom skolor och lärdomsanstalter utveckla sin intelligens.

Den andra parten har ingenting utom sin dumhet att försvara sig med.

Den liberala nationalekonomins fader, Adam Smith, framhåller visserligen, och det med rätta, i sitt arbete Nationernas välstånd», att »arbete är källan till all rikedom» och hävdar nyttan av den fria konkurrensen, men varken han själv eller hans anhängare vågade draga ut konsekvensen av hans läror eller följa den anvisade vägen. Ty liberalerna hava med lagens hjälp utestängt den fria konkurrensen.

Först då staten och monopolen äro avskaffade kan den fria konkurrensen göra sig gällande.

I de liberala samhällena har det aldrig funnits samma förutsättningar för de olika individerna att skaffa sig egendom, utan den ena individen har obehindrat kunnat utplundra den andra.

Den ena individens utplundring genom den andra blir i ett anarkistiskt samhälle omöjliggjord på grund av samma möjligheter för alla individer. I de liberala samhällena har t. o. m. tryck- och yttrandefriheten varit skarpt begränsad. De individualistiska anarkisterna erkänna fullständigt tryck- och yttrandefrihet utan laglig kontroll.

I de liberala samhällena styras individerna av regeringarna samt stå under lagstiftares och juristers förmyndarskap. De individualistiska anarkisterna proklamera individens suveränitet, självregering och sätta sålunda friheten som högsta princip.

Att under dylika förhållanden jämställa individualistisk anarkism med liberalism, bevisar bristande sakkännedom.

I föregående artiklar hava vi sett att inbördes-hjälpen och inbördeskampen äro tvenne biologiska faktorer nödvändiga för all utveckling. Genom tillämpandet av bägge dessa principer inom de mänskliga samhällena hava vi den största säkerheten för framåtskridandet och på samma gång en garanti mot stillestånd och tillbakagång.

Då staten, monopolen och lagarna äro avskaffade kommer ett jämlikhetstillstånd att inträda mellan individerna så att alla äga samma möjligheter att skapa sig egendom och »slå» sig fram genom livet. (Den enda jämlikhet som är tänkbar.) De som av naturen äro de bäst utrustade bliva de segrande och »ledarna» av det kulturella framåtskridandet. Och medelmåttorna och de mindre gynnsamt utrustade kunna icke bliva lidande därpå, ty exploaterandet av deras arbetskraft är utesluten emedan betingelserna för utplundring äro tillintetgjorda.

Icke heller behöver någon av rädsla för morgondagen samla på hög då det nuvarande osäkerhetstillståndet avlösts och ersatts med trygghet för framtiden. Och som ingen genom utplundring av andra kan lämna stora rikedomar i arv till sina avkomlingar försvinner de enskilda stora förmögenheterna och den därav uppkomna centraliserade makten på samma gång som fattigdomen och maktlösheten. Och dessutom, då människorna en gång komma till insikt om att penningar och egendom icke äro mål, utan endast medel för individen, skola de icke längre i dessa medel se guden, utan tjänaren.

Det finns ännu säkrare garantier för att ingen skall låta utplundra sig genom andra. Redan nu, i det kapitalistiska samhället, blir den mest dumma och slöa arbetare vaken och mer eller mindre aggressiv så snart det är fråga om sänkning av hans avlöning. Utan att vara det minsta intelligent förstår han att bevaka sina intressen och skydda sig för ytterligare utplundring. Och vid många tillfällen måste arbetsköparen, ehuru han har lagen och myndigheterna på sin sida, avstå från ytterligare utpressning. I det anarkistiska samhället med en högre värdering av jaget och arbetet och där alla individer även i fråga om skydd hava samma möjligheter, är utsugningen otänkbar. Dessutom kunna vi räkna med att ytterst få människor äro styvmoderligt behandlade av naturen. En del sitta inne med fysisk styrka, andra med intelligens och i ett samhälle där de olika individuella anlagen få utveckla sig och komma till sin fulla rätt förstå vi att de »övrés ledning» icke kan inverka menligt på »massan» och att den fria konkurrensen måste antaga andra former än i det liberalistiska samhället.

Den befarande risken att några av de konkurrerande företagen kommer att sammansluta sig i truste och svinga sig upp till maktställning, samt på nytt och till sin fördel införa staten med dess organisationer är ej synnerligen stor. Och denna risk skulle i så fall medfölja alla socialistiska samhällen, icke minst det anarkistiskt kommunistiska. Någoting dylikt behöver sannolikt dock icke befaras emedan ett folk som en gång insett fördelen av att icke låta sig regeras säkerligen icke kommer att tolerera införandet av ett nytt regeringssystem.

Det är även högst tvivelaktigt om eventuella trustsammanslutningar kunna upptaga konkurrensen med de smärre företagen i det anarkistiska samhället. Ty dessa truste komma icke som trusterna i det nuvarande samhället att åtnjuta förmånen av statsskydd vilket är första betingelsen för all trustokrati. Även så kommer upphävandet av bank- och penningcentraliseringen och icke minst den därmed åtföljande decentraliseringen av makten att förebygga och omöjliggöra ett nytt trustväsende. Och det är ännu icke bevisat att stordriften och ännu mindre trusterna föra med sig billigare varupriser och att de på grund därav avgå som segrare i konkurrensen.

Vad bankväsendet beträffar är det konstaterat att småbankerna hava den billigaste administrationen och att de bäst betjäna allmänheten. Det har även visat sig att småbankerna stått sig bäst under ekonomiska kriser.

Det råder delade meningar om huruvida stordrift eller smådrift är det förmånligaste för jordbruket. Erfarenheten och historien visar dock att decentraliseringen av de stora jordegendomarna åstadkommit de bästa resultaten.

På bägge dessa för samhällslivet så viktiga områden torde det i framtidens samhälle gränsa till det omöjliga för större företag att hålla sig uppe i konkurrensen. Och decentralisation av banker och jordbruk för med sig centralisation på alla andra områden. En grundlig och opartisk undersökning skulle säkerligen visa att decentralisation och smådrift, t. o. m. i våra dagars samhälle, från mer än en synpunkt vore det förmånligaste.

I ett anarkistiskt samhälle hava vi således icke någon som helst anledning befara trustbildningar och återinförandet av staten. Och om någon av maktlystnad vill tillskansa sig fördelar på andras bekostnad komma dessa av egenintresse och på grundval av sina egoistiska drifter (självhävdelse) att sammansluta sig för att hålla maktlystnaden i schack.

Det är samarbetet inom de på den fria överenskommelsen grundade grupperna och den fria konkurrensen mellan dessa grupper, som i de mänskliga samhällena kommer att motsvara inbördes-hjälpen och inbördes-kampen i naturen. Men denna inbördes kamp mellan grupperna hindrar icke den enskilda individen från att upptaga kampen med andra individer och sammanslutningar, ty ytterst härleder sig kampen från individen, som då omständigheterna kräva det associerar sig med andra individer för att med större säkerhet avgå som segrare ur kampen.

Växterna och djuren bedriva denna inbördes hjälp och inbördes kamp av drift eller instinkt. Hos den utvecklade människan har inbördes-hjälpen och inbördes-kampen övergått till medvetet handlande.

Det Anarkistiska Biblioteket

Karl Elving
Den fria konkurrensen
1923

Tidningen Brand #38 1923

www.anarkistiskabiblioteket.se